

РЕЦЕНЗІЇ

А. І. Берлач

*доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
професор Одеського державного університету
внутрішніх справ з наукової роботи*

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ З. Р. КІСІЛЬ “ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ” (ЛЬВІВ, 2008)

Невід’ємною складовою способу життя людини, важливим засобом формування та розвитку її як особистості є діяльність. Успішне виконання професійних обов’язків викликає позитивні емоції в особистості, тоді як професійна неспроможність веде до згорання чи професійної деформації. На сьогодні проблема професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ є гостро актуальною. Це пов’язано, перш за все, з особливостями службової діяльності, морально-психологічними та кримінологічними характеристиками її об’єкта.

Об’єкт діяльності — конкретний громадянин, група громадян, що виступають у різноманітних соціальних ролях, метафорично можна уявити у вигляді джерела психологічної радіації. Воно потужне і, на жаль, частіше шкідливе, ніж корисне, опромінює співробітників ОВС, викликає різні вади, сприяє моральній аномалії. Але водночас, слід зазначити, що такі моральні аномалії не є визначальними, а швидше виступають як свого роду застереження, як яскраве нагадування про постійно присутню потребу берети себе й оточуючих, цінувати те важливе духовне, інтелектуальне, особистісне начало, яке відрізняє кожну індивідуальність.

Саме тому громадянин — об’єкт діяльності не лише джерело особливої психологічної радіації, а й джерело постійного занепокоєння його долею, долями груп громадян у всій повномірності гуманітарного розуміння проблеми людини. А що правоохоронець — людина також, значною мірою, особлива, адже завжди перебуває на стику багатьох соціальних, психологічних конфліктів та проблем, то твердження про його постійне перебування в зоні ризику, внаслідок очевидної аксіоматичності і доводити не потрібно.

В монографічному дослідженні вперше розроблена адміністративно-правова концепція професійної деформації як складової частини формування і розвитку особистості правоохоронця. Розкрита сутність різновекторного впливу професійної діяльності на її суб’єкти. На основі розробленого комплексу показників вперше дана змістовно-процесуальна характеристика професійної деформації, виявлені і систематизовані її детермінанти, висвітлені особливості їх впливу. Слід зауважити, що така концептуальна постановка питання суттєво полегшує розуміння сутності проблеми, окреслює новітні обрії її розуміння.

Дана монографія покликана посилювати таке становище і остаточно надати проблемі офіційно визнаний статус. Вона задумана як узагальнення та розвиток попередніх робіт автора. Вагомість представленої монографії визначає той факт, що вона стала результатом багаторічних, копітких наукових пошуків З. Р. Кісіль із збирання, узагальнення, систематизації та вивчення значного масиву аналітичних і статистичних матеріалів, які всебічно розкривають складне та багатогранне явище професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ. Як вказує сама автор монографії:

© Берлач А. І., 2009.

“Головна відмінність проведеного дослідження від існуючих праць, присвячених проблемі професійної деформації працівників ОВС, зводиться до обґрунтування положення про домінуючу роль специфіки оперативно-службової діяльності у формуванні досліджуваного феномена й у можливості його діагностики і корекції ... Важливим також є висновок про те, що одним із головних чинників виникнення й розвитку професійної деформації правоохоронців є ... ігнорування юридичних норм, соціальних вимог до їх діяльності в суспільстві” (с. 564-565 монографії).

У цьому контексті необхідно зазначити, що практичне наповнення цієї праці становить одну із значущих її частин, яку сама дослідниця визначає у такий спосіб: “Успішна високоєфективна праця починається, перш за все, з людини, з її професійної зацікавленості, вмотивованості і бажання досягти високих результатів своєї діяльності” (с. 112 монографії). Окреслена позиція є ключовою для розуміння концептуальних засад автора щодо самого способу організації високоєфективної праці. Для такої організації потрібні розробки комплексу новітніх технологій проблем професійної придатності, адже як зазначає З. Р. Кісіль: “Професійна придатність характеризується сукупністю якостей людини, що відбивають її психологічні, фізіологічні, медичні, професійні й інші особливості, котрі у сукупності формують уявлення про суб’єкт діяльності на різних стадіях його професійного становлення і з реалізації” (с. 30 монографії).

При обґрунтуванні, розробці концепції поєднувалися загальна і спеціальна методологія, задіявся змістовно широкий матеріал з різних галузей суспільних наук. Це дозволило, як уявляється, усунути ряд “білих плям” та протиріч в інтерпретації професійної деформації, запропонувати відносно цілісний, узагальнений погляд на проблему і шляхи її вирішення. Стиль викладу матеріалу автором в монографії є досить вдалим: науково-теоретичні судження і аргументи автора доповнюються в ній фактами з судової практики та відомостями з суспільного та державного життя, і все це справляє враження досить взаємообумовленого, переконливого і логічного дослідження.

Структура монографії З. Р. Кісіль відображає прагнення автора комплексно осягнути усі проблемні питання корекції, запобігання та протидії професійній деформації співробітників органів внутрішніх справ України та складається з п’яти розділів, які логічно та змістовно пов’язані між собою, висновків, списку використаних джерел. Для оптимального вивчення проблеми професійної деформації особистості співробітника органів внутрішніх справ в загальному контексті організації правоохоронної діяльності в монографії подано огляд основних параметрів даного феномену. В цілому їх можна поділити на такі групи: сутнісні характеристики професійної деформації особистості; загальні джерела і причини розвитку професійної деформації особистості; можливості профілактики професійної деформації в системі організації правоохоронної діяльності.

У монографії показана доктринально і теоретично обґрунтована позиція автора щодо еволюційного розвитку особистості та детермінант, що спричиняють процес професійної деформації. В цьому зв’язку необхідно привернути увагу до такої думки автора даної наукової праці; “професійна придатність залежить не просто від сукупності професійно важливих якостей особистості, але також від ступеня їхньої виразності і характеру взаємозв’язку” (с. 31 монографії). Таке положення прямо вказує на необхідність всебічного осмислення якісних детермінантних зв’язків, їх специфічних рис. Осмислюючи ж проблематику класифікації детермінант, що окреслюють професійну деформацію співробітників органів внутрішніх справ, З. Р. Кісіль привертає увагу до того, що без подання статистично зафіксованого та системно впорядкованого проблемного зрізу не можна сподіватись на адекватне розв’язання цієї важливої проблеми: “Для того, щоб скласти уявлення про масштаби професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ ... нами була проаналізована статистика ... Департаменту роботи з персоналом МВС України” (с. 137 монографії).

Робота містить практичні пропозиції щодо шляхів її профілактики. Масштабність проблеми зумовила необхідність комплексного використання автором в процесі дослідження теоретичних знань із різних галузей науки: філософії, соціології, теоретичних умов державного управління, кримінального права, юридичної деонтології, адміністративної діяльності і, безумовно, адміністративного права. Це стало можливим, завдяки активному застосуванню системного підходу, використанню структурно-функціонального та історико-порівняльного методів. При цьому автором творчо використані результати аналізу теоретико-методологічних основ теорії професійної деформації, виконаних попередніми дослідниками. Тому досить значною є кількість найрізноманітніших джерел (як вітчизняних, так і іноземних) з досліджуваної теми.

Системний підхід до розв'язання комплексної проблеми запобігання, корекції та протидії професійній деформації дозволив автору напрацювати конкретні пропозиції, спрямовані на підвищення ефективності управління щодо реалізації національних інтересів у сучасних умовах. Достовірність отриманих результатів підтверджується коректним використанням перевірених на практиці методів пізнання соціальних явищ. Саме тому робота має значну практичну спрямованість. Оцінюючи монографічне видання в цілому, як результат важливого дослідження, необхідно відзначити, що його результати свідчать про вагомий внесок у розв'язання складних проблем корекції, запобігання та протидії професійній деформації співробітників органів внутрішніх справ України.

Підсумовуючи, слід відзначити, що монографія З. Р. Кісіль написана на високому теоретичному та практичному рівні, є завершеною цілісною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, її висновки матимуть суттєве значення для розвитку науки адміністративного права, а положення і пропозиції можуть бути використані для правотворчої та правозастосовчої діяльності. Праця стане в нагоді науковцям, законодавцям, юристам-практикам, викладачам, аспірантам юридичних вузів, студентам та широкому читацькому загалу.

